

13 november 1916

Uit de Vlaamse Beweging.

De heer L. Picard verzoekt om plaatsruimte, om enige opmerkingen over de Vlaamse Beweging te maken, die volgens hem tot nu toe in ons blad nog niet voldoende tot hun recht zijn gekomen. Wij laten hier zijn, in drie artikelen verdeelde, beschouwingen volgen.

I.

De kracht van een sociale of politieke stroming is niet alleen kwantitatief te schatten naar het aantal van hen, die deelnemen aan de beweging. Waar een strijd om een hervorming in staat of maatschappij gestreden wordt, is er meer nodig dan de som der op zichzelf staande partijgangers; in elke partij is organisatie het voornaamste. Daarom heeft het volstrekt geen zin te vragen hoeveel actieve flaminganten er wel zijn en hoeveel passieven; de vraag moet luiden: hoe houdt zich de georganiseerde Vlaamsgezindheid?

Die vraag zou zeer makkelijk te beantwoorden zijn wanneer de Vlaamsgezindheid reeds een vaste vorm van partij zou aangenomen hebben, doch zulk een flamingantenpartij, die alle Vlaamse kracht en wil tot één geheel zou centraliseren, bestond er niet. De kracht der Vlaamsgezinden was tot hertoe geconcentreerd in enkele, buiten de partijen staande, genootschappen, die nooit een bepaalde politieke lijn gevolgd hadden, maar op directe, en ook, door bewerking der openbare opinie, op indirecte wijze, op de leiders der drie staatspartijen en op de regering ten voordele der Vlaamse taalbelangen trachtten invloed uit te oefenen. Daarnaast moeten ook als op zichzelf staande Vlaamse krachten zekere Vlaamse leiders worden meegerekend en eindelijk ook de literatoren.

Van bedoelde genootschappen zijn stellig de belangrijkste:

- 1) De Belgische afdelingen van het A.N.V. De twee sterkste afdelingen, Antwerpen en Brussel, hebben zich op algemene vergaderingen bij dagorde voor het principe der bestuurlijke scheiding uitgesproken. In alle steden zijn de besturen der afdeling de ziel van het Volksopbeuringswerk, dat weliswaar zelf niet aan politiek doet, maar toch geheel in activistische handen is. Het centrum van al die afdelingen is het secretariaat van Groep België, dat geleid wordt door dr. Hyp. Meert, die zeer activistisch is.
- 2) De oud-hoogstudentenbond en het Katholiek Vlaams secretariaat, die in de katholieke partij een zekere macht hebben weten te winnen. Het secretariaat is sinds het begin van de oorlog buiten werking gesteld, daar de secretaris tot de Belgische reserve behoort. De bond, door welke het secretariaat eigenlijk gesticht is, heeft zich bij plechtige dagorde voor de huidige vervlaamsing der hogeschool van Gent uitgesproken. Door enkele leden en bestuursleden van die vereniging wordt te Antwerpen het weekblad "De Eendracht" uitgegeven.
- 3) Het Nationaal Vlaams Verbond was in de laatste weken aan het kwijnen gegaan; er waren echter nog twee sterke afdelingen: Brussel en Gent. De eerste stemde een dagorde voor de bestuurlijke scheiding; de tweede een motie van protest tegen de maatregelen, die de Belgische regering ten aanzien van De Clercq en Jacob getroffen heeft.
- 4) In de Groeningewachten eindelijk waren de jongere en meer volkse elementen verenigd: ze zijn allen activist.

Van de Vlaamse leiders echter zijn er nog velen passief. In de eerste plaats: Van Cauwelaert, Frank, J. Hoste jr. en K. Huysmans. Alle vier stellig mannen van grote betekenis voor de Vlaamse Beweging, doch waarvan twee althans, Huysmans en Frank, nooit tot de eigenlijke flaminganten behoord hebben. Zelf hadden zij zich helemaal aan het Frans-Belgisch milieu aangepast en ze waren te zeer gebonden, de ene aan de socialistische organisatie en de andere – vroeger althans – aan het Belgisch expansionisme, dan dat zij de Vlaamse Beweging

voor niets meer dan een bijzaak konden houden. Van Cauwelaert en Hoste jr. integendeel zijn heuse goede flaminganten en zolang zij beiden er buiten blijven, kan men niet spreken van de algemeenheid der flaminganten. Verder zullen wij echter zien dat het verschil tussen hen en de activisten feitelijk niet zo heel groot is.

Tegenover die vier “passieven” willen wij slechts vier actieve flaminganten stellen, wiens huidige politieke betekenis wellicht nog niet zo groot is, maar wiens directe invloed op de Vlaamse Beweging toch heel wat groter is.

Lod. De Raet, de schrijver van het meesterlijke verslag der hogeschoolcommissie, heeft gedurende de eerste maanden van de oorlog, die helaas de laatste van zijn leven moesten zijn, veel bijgedragen tot het ontstaan van het activisme. Zijn dagboek uit die tijd, dat nu reeds in flamingantenhanden berust en na de oorlog mag gepubliceerd worden, zal ons tonen hoe hij als een der allereersten de Gordiaanse knoop van het Vlaams-Belgische probleem had doorgehakt en voor alles de man van zijn Vlaamse volk wilde zijn.

Hyp. Meert, stichter van het A.N.V., wiens hele leven en een veelbelovende wetenschappelijke loopbaan aan onze beweging is opgeofferd, is de levende Vlaamse documentatie; zijn archief draagt in Vlaanderen de naam van Vlaams arsenaal en van hem moesten onze politieke sprekers in het parlement en elders steeds hun gegevens krijgen.

Prof. W. de Vreese, de ook in Nederland goed bekende geleerde, onverzoenlijke, hardnekkige flamingant, is de geestelijke vader van een heel geslacht, dat als leraars in athenea en middelbare scholen diezelfde onverzoenlijke Vlaamse geest onder de jeugd verspreidt.

Prof. Dosfel, die met prof. Bellefroid de Vlaamse rechtstaal hervormd heeft in zuiver Nederlandse zin, is de schrijver van het beste wetenschappelijk boek over de Belgische taalwetgeving en door karakter en wetenschap een man van grote invloed op de hele Vlaamse katholieke wereld.

Van de litteratoren eindelijk, die in een taalwetgeving natuurlijk grote invloed hebben, zijn Vermeylen en Leo van Puyvelde beslist passief. Van de Woestijne, Teirlinck en Toussaint van Boelaere zijn het iets minder (zij doen het hunne om de Vlaamse litteratuur in Duitsland te doen kennen, wat stellig ook politieke betekenis heeft). Pastoor H. Verriest, Stijn Streuvels, Persijn, De Cock staan sympathiek tegenover het activisme; Pol de Mont, René de Clercq, Felix Timmermans, Leo Meert, Richard De Cneudt enz. strijden de strijd mee.

Het is dus beslist in tegenspraak met de waarheid, dat in de Vlaamse Beweging het activisme slechts van weinig belang zou zijn. De waarheid is integendeel, dat bijna het hele flamingantisme actief is en dat het activisme beslissende invloed zal hebben op het lot van Vlaanderen ... in goede of in slechte zin.

14 november 1916

Uit de Vlaamse Beweging.

II.

De heer L. Picard schrijft ons (zie het eerste artikel in ons blad van gisteren):

De taalgrens die België van oost naar west doorsnijdt, verdeelt het land in twee bijna gelijke delen, waarvan het noordelijk, het Vlaamse, echter veel dichter bevolkt is.

Sinds eeuwen is die grens dezelfde gebleven, doch onder invloed van politieke omstandigheden is er in Vlaams België op taalgebied een zeer bijzondere toestand in het leven geroepen, die voor het hele land de allergewichtigste gevolgen heeft gehad.

Het Vlaamse land (ter vereenvoudiging zullen wij het slechts over de vier noordelijke provincies hebben: de toestand in het arrondissement Leuven en in de plattelandsgemeenten van het arrondissement Brussel is overigens dezelfde als in die provincies) heeft volgens de volksoptelling van 1910 een bevolking van 3.195.565 zielen (de bevolking van de vier provincies verminderd met het aantal inwoners van enkele op de grens liggende Waalse dorpen); 87.417 daarvan – dit is 3 procent, hebben verklaard slechts Frans te kennen of ten minste voornamelijk Frans te spreken.

Wij moeten dit getal op de volgende wijze verder ontleden:

In de grote steden (Antwerpen, Gent, Brugge, Mechelen en Oostende) zijn er 44.247 Franssprekenden, te weten 7 procent van die stedelijke bevolking.

In de kleinere steden (van ten minste 10.000 tot 40.000 inwoners) zijn er 6658; te weten 2 ½ procent van die bevolking.

In de landelijke gemeenten en zeer kleine stadjes telt men er 30.764, te weten 1 ½ procent.

Men zou zich echter ten zeerste vergissen, wanneer men zou menen, dat men over het hele land steeds ten minste 15 Franssprekenden op 1000 inwoners zal vinden. Verre van daar: de Franssprekenden bevinden zich integendeel hier en daar gegroepeerd op bepaalde plaatsen: allereerst vindt men ze bij de taalgrens, die natuurlijk van beide zijden wel eens overschreden wordt; de drie kleine grensplaatsjes Ronse, Komen en Menen tellen alleen reeds 6536

Franssprekenden, meer dan een vijfde dus van het totaal Franssprekende buiten de steden; verder vindt men nog een hoog procent verfransten in zekere villadorpen, waar de inwoners eigenlijk als stedelingen moeten aanzien worden (bv. 5 procent te Mortsel bij Antwerpen); ofwel vindt men bv. te Melle 7 procent doordat er een groot kerkelijk gesticht met Waalse paters of nonnen gevestigd is; ofwel rond een staatsinrichting, zoals midden in de Kempen te Leopoldsburg, naast het militaire kamp, waar 13 procent der inwoners Frans spreken of in de landloperskolonie te Merksplas Wortel, waar zowat 300 Walen meetellen.

Afgezien van die enkele incidenten mag men dus wel zeggen dat het Vlaamse platteland nog volkomen zuiver Vlaams is, temeer dat, waar het Frans nu eenmaal het sociale prestige beoogt, hier en daar die taal wel ten onrechte als de meest gebruikte omgangstaal zal zijn opgegeven.

In de kleine steden vindt men al iets meer verfransing vooral in de nog bijna achttiende eeuwse plaatsjes, die voornamelijk bestuurscentra zijn, als Hasselt en Tongeren (5 procent Franssprekenden) terwijl in industriestadjes als Turnhout, Roeselare, St.-Niklaas, Eeklo hun aantal niet eens een tweehonderdste deel van de bevolking is.

In de grote steden dan – die werkelijk cultuurwaarde hebben – is bijna alles wat macht heeft door kapitaal, regeringsfunctie of wetenschap, Frans van taal, tot men eindelijk in de hoofdstad Brussel de verfransing ziet doordringen tot diep in het volk.

Het Vlaamse volk, buiten Brussel, is dus Vlaams van taal gebleven en de hierboven aangehaalde cijfers geven eigenlijk nog een veel te groot idee van de verfransing; om te weten hoeveel Vlamingen er verfranst zijn, zou men die sommen nog moeten verminderen met

het getal vreemdelingen – er zijn 12.000 Fransen in de vier provincies en met het zeer grote, maar helaas niet te kennen aantal Walen, in Vlaanderen in staatsdienst of in het leger geplaatst.

Men mag gerust beweren dat op 100 geboren Vlamingen slechts één het Frans tot omgangstaal heeft aangenomen.

Doch die enkele duizenden verfransen hebben de macht in het land en vormen de toonaangevende kringen.

Al de historische oorzaken van dit feit aan te duiden zou ons te ver voeren; alleen de voornaamste willen wij noemen.

De moderne staat, in België onder de Franse overheersing gesticht, is steeds verfransend blijven werken:

Wie in de staatsdienst vooruit wilde komen, moest zich aanpassen aan het Franse milieu;

De man van zaken nam de taal aan, waarin de grootste meest omvattende zaak gevoerd werd – de staatszaak – en sprak Frans;

De man van wetenschap, waar hij gebruik wilde maken van de onmisbare wetenschappelijke staatsinrichtingen, moest zich laten verfransen;

De kerkelijke overheid bleef Frans naast de verfransde staat. In het begin van verleden eeuw waren alle Belgische bisschoppen geboren Fransen geweest en nog in 1906 publiceerde monseigneur Mercier een plechtige herderlijke brief tegen de Vlaamse hogeschool;

Alles wat van de machtige heren moet leven, kunst en toneel, mooie winkels, hotels, restaurants en koffiehuisen, tingeltangels en wat er omheen zweeft, al het mindere dat op de rijkdom wil teren, werd Frans.

Enkele honderden konden zo steden van duizenden Vlamingen er doen uitzien als Franse steden.

Tegen dit alles zijn de flaminganten in verzet gekomen. Zij zijn de uit de bredere volkslagen opstijgende individuen, die mee zullen deel uitmaken van de leidende stand, doch daaraan hun natuurlijke Vlaamse aanleg en hun geestesgesteldheid niet willen opofferen. Die algemene Vlaamse aard van het volk die zij in zich voelen, ze zouden hem integendeel willen ontwikkelen en tot uiting brengen in een alles omvattende Vlaamse cultuur, die in aansluiting en in wisselwerking met de Noord-Nederlandse stellig nog eens grote betekenis in Europa zou kunnen verwerven.

Waar nu elke cultuur gebonden is aan een taal en waar alle cultuur, ze weze nog zo geestelijk, niet kan leven buiten zekere sociale organisatie, waarvoor in deze tijd van staatswege en door de rijkere standen gezorgd wordt, is de natuurlijke orde en enige eis van de flaminganten als zodanig, dat in het Vlaamse land de staat en al zijn organen, Vlaams zullen zijn en uitsluitend Vlaams van taal. Zij vertrouwen erop dat er zich dan weldra ook een Vlaamse betere stand zou ontwikkelen.

Eerst nadat de taalkwestie zal opgelost zijn, eerst nadat de Franse taaldwang zal opgeheven zijn, eerst nadat staat en regering in het Vlaamse land naar de taal zullen zijn gesocialiseerd, eerst dan zal er een volledige cultuur uit ons volk kunnen groeien. En die volledigheid is het ideaal, want een onvolledige cultuur is een contradictie in terminis: dat hier of daar een enkele Vlaming reeds een mooi boek schrijft in het Nederlands, heeft slechts zeer geringe sociale waarde, zolang de taalkwestie in haar geheel niet langs staatsrechtelijke weg is opgelost.

Toch is er ook van Vlaamse zijde wel eens protest aangetekend tegen het voeren van de “taalstrijd”.

Allereerst door zekere sterk antiklerikalen, die voor alles Rome wilden bevechten, en meer verknocht waren aan de door Fransgezinden geleide vrijmetselaarslogen, dan ze waren aan de flamingantenorganisatie. Een mooi type van hen is prof. P. Fredericq, wiens verdiensten vooral op het gebied der toenaderingsbeweging tussen Noord- en Zuid-Nederland, stellig hoog aangeschreven moeten worden, doch die zich ondermeer door zijn houding inzake de Vlaamse hogeschool voor de oorlog feitelijk toch reeds buiten de gemeenschap der Vlaamsgezinden gesteld had.

Een andere maal is, zowat twintig jaar geleden, tegen de “taalstrijd” protest aangetekend door een groep jonge anarchisten, wiens woordvoerder August Vermeylen is geweest. Van een vervlaamsing van de staat wilden zij niet weten; de staat moest worden afgeschaft en ieder moest op zijn manier maar trachten de schoonst mogelijke Vlaming te worden. Nu de mode der anarchie enigszins voorbij is, is dit standpunt wel een weinig veranderd, maar in de grond toch even onpolitiek gebleven. Vermeylen zelf heeft overigens zijn idealen moeten wijzigen: in een herdruk van zijn “Kritiek der Vlaamse Beweging” beweert hij toch het nut der taalbeweging te willen erkennen en zijn voorgenomen Vlaams individualisme is in zover een mislukking, dat zijn eigen gezin – die eerste objectivering van elke mannelijke geest – overwegend Frans is.

Een derde maal is tegen de “taalstrijdopvatting” der Vlaamse Beweging opgekomen tijdens de oorlog. Enkelens zijn verschrikt geweest door het verband dat de flaminganten gelegd hebben tussen buitenlandse en binnenlandse politiek (waarover in het volgend artikel). Dit verband niet kunnende loochenen, hebben zij dan maar eenvoudigweg de heel onpolitieke kant van de Vlaamse

zaak genegeerd. Typisch voor dit standpunt was het artikel van de heer Van Puyvelde in het oktobernummer van De Gids, waarin de enige eigenlijke kwestie waarom het gaat, de taalkwestie, wordt weggemoffeld.

De meerderheid der flaminganten hebben zich echter de directe realiteit van hun strijd niet laten ontfutselen.

15 november 1916

De vervlaamsing van de hogeschool te Gent (ingezonden).

Geachte redactie,

U was zo welwillend in uw avondblad van zaterdag 11 november het grootste gedeelte over te drukken van mijn laatste artikel in "Vrij België" over de vervlaamsing van de Gentse hogeschool.

De laatste zinnen, met welke uw citaat sluit, kunnen echter zonder de beschouwingen, welke erop volgden, tot een verkeerde verklaring aanleiding geven, en dat ligt natuurlijk niet in uw wens. Daarom durf ik zo vrij te zijn ook voor het laatste gedeelte van mijn artikel om de gastvrijheid van uw blad te verzoeken en laat er hier de tekst van volgen:

"Mijn hoofdzorg is om de Vlaamse Beweging niet in botsing te laten komen met het volksgemoed, waarvan de stemming tegenover de overweldigers voor niemand een geheim kan zijn en om elke tussenkomst te weren, welke onder een schijn van welwillendheid, onze toekomstige zelfstandigheid, geestelijk en staatkundig tegelijk, in gevaar wil brengen. Maar mijn troost is ook de overtuiging, dat de Vlamingen door hun eigen kracht tenslotte over elk verzet zullen zegevieren. Mijn vertrouwen in de toekomst is eerst en meest Vlaams zelfvertrouwen, en dit zelfvertrouwen bouwt vooral op u,

jonge mannen, welke in vuur en water aan de IJzer geleerd hebben, wat vastberadenheid is en zelfopoffering. Terwijl anderen zullen zoeken naar hun weg, zullen wij eendrachtig en beslist de onze opgaan. Wij wilden de vervlaamsing van de hogeschool te Gent en niets anders. Men verwachte van ons niet, dat wij deze eis voor een slap vergelijk zullen ruilen, dat tenslotte niemand zou bevredigen en de verbittering der gemoederen slechts zou bestendigen. Wij kunnen om de mensen te believe de beginselen van het recht niet weerleggen, wij kunnen om afgestorven voorrechten te redden de levenseisen van ons volk niet verminderen. Maatschappelijk, wetenschappelijk, financieel en nationaal is de enige echte oplossing deze, welke door de Vlamingen wordt voorgesteld en voorgestaan. En zolang niet Gent aan de Vlaamse wetenschap toebehoort, zal de gelijkheid, welke alleen het rechtsgevoel van het volk bevredigt en welke bij onze grondwet wordt verlangd, niet tot stand komen.”

Met dank voor plaatsing en oprechte hoogachting.

Frans van Cauwelaert

Vlaams in het Belgische leger. Er bestaat te Havre een bureau voor verzending van pakken aan Belgische soldaten. Onlangs maakte dit bureau een lijst openbaar van pakketten, die bij gebrek aan juist adres niet hadden kunnen verzonden worden. Op de lijst komt voor de naam “Beste groeten van B. 175, 2/21”.

De officier, die aan het hoofd van dit bureau staat, had “Beste groeten” voor ... een familienaam aanzien!!!

Uit de Vlaamse Beweging.

De heer L. Picard schrijft ons (zie de vorige artikelen in onze bladen van gisteren en eergisteren).

III (Slot)

De Fransgezindheid, evenals het annexionisme, is in België niet iets toevalligs. Beide zijn integendeel zeer nauw verbonden met het leven van de Belgische staat en de groei en samenstelling van de Belgische maatschappij.

Om dit goed te kunnen begrijpen, zal men niet te veel waarde mogen hechten aan de uiterste uitingen van annexionistische of franskiljonse zijde. Zolang men het eerste slechts wil leren kennen uit politieke curiosa als “Le Catéchisme National” of de anti-Hollandse artikelen van “La Belgique” te Rotterdam, zal men de toestand zeer onvolledig overzien en zou men bv. in Nederland wel eens zeer bedrogen kunnen uitkomen. En wie in het franskiljonisme slechts de persoonlijke hebbelijkheid of onhebbelijkheid van enkele Belgische burgers zou zien, wie niets zou weten van het verband tussen de verfransingsactie en de Belgische natie-idee, zou voor de huidige Vlaamse strijd niet de minste waardering kunnen voelen.

Doch dit verband is makkelijk aan te wijzen.

De Belgische staat met zijn uiterst dichte bevolking, zijn jonge, arbeidslustige burgerij en zijn grote rijkdom aan grondstoffen in het Walenland en nu ook in de Kempen, lijdt aan een gemis aan evenwicht tussen de mogelijkheden die hij in zich voelt en de werkelijke macht, die hem in het internationale leven is toegekend. Die macht heeft men dan ook altijd getracht te vergroten. Onder de regering van Leopold I is men er in geslaagd feitelijk alles wat onder de naam van neutraliteit, afbreuk deed aan België's soevereiniteit te doen vervallen, en Leopold II heeft de staat tot een koloniserende mogendheid verheven: doch nog voelde men zich steeds in het nauw: het afzetgebied der Belgische nijverheid was te klein. De “mouvement expansioniste” ontstond en vond enthousiaste bijval bij

vele Belgische intellectuelen die, eindelijk ontgroeid aan het kleinburgerlijke dat lange tijd het kenmerk van het Belgische geestelijke leven was geweest, er van droomde om tussen de Franse en Duitse beschavingen een derde geestelijke macht, de Belgische cultuur, die beide anderen enigszins zou synthetiseren, te doen oprijzen.

De kapitalisten ter verovering van nieuwe markten en de intellectuelen ter bevruchting en bevestiging van hun jonge cultuur, hadden de staat nodig en wilden hem zo sterk mogelijk.

Een der factoren van de kracht van elke staat is echter de eensgezindheid der leidende standen; partijen kunnen wel geduld worden, maar slechts als gedifferentieerde uitingen van eenzelfde gedachte over de voornaamste belangen van de staat, slechts als verscheidene wijzen waarop de ene natie zich voordoet. Een staat is sterker naarmate zijn burgers meer genationaliseerd zijn; te weten naarmate zij een groter fonds van gemeenschappelijke ideeën en wilsbetrachtingen hebben.

Het vormen der nationale eenheid is sinds 1830 voor alle Belgische staatslieden een der belangrijkste problemen geweest. Ch. Rogier, een der invloedrijkste staatsmannen uit België's eerste periode, zegt reeds de 11^e augustus 1835 in de kamer van volksvertegenwoordigers:

“Een staatkundig geheel wordt slechts een natie wanneer er een nationale ziel geboren is en tot nu toe – wij moeten het bekennen – is die nationale geest er nog niet in ons land ... Naar ik meen zouden alle instellingen, met eerbiediging van onze zeden en gewoonten en van de waarborgen der lokale vrijheid, ten doel moeten hebben om al de Belgische burgers één van zin te maken door gemeenschappelijke gevoelens en belangen ...”

De raad van Ch. Rogier hebben al onze regeringen met geestdrift gevolgd en niet het minst in de laatste jaren is er heel wat gedaan om Vlamingen en Walen tot één volk te maken. Prof. H. Pirenne gaf aan die werking een historische grondslag, die officiële waarheid werd en met trots kon men reeds wijzen op enkele resultaten: de schepping der Kongo-kolonie, de (Frans) Belgische literatuur, de grote bedrijvigheid van Belgisch kapitaal in den vreemde, enz.

Bij dit nationaliserende werk stootte men natuurlijk op het feit dat België een Vlaams en een Waals land omvat. In den beginne werd getracht die moeilijkheid uit de weg te ruimen door alle Vlamingen te verfransen, doch de taal is te zeer een natuurlijk gegeven, dan dat men er zo makkelijk mee zou omspringen. In de laatste tijd is de "Belgische" theorie omtrent het talenprobleem in ons land dan ook uiterlijk minder radicaal alhoewel in de grond en voor de praktijk veel gevaarlijker geworden: De Belgische nationalist weet ook nu nog, dat het volk niet één van zin te maken is, zonder eenheid van taal. Doch hij wil die eenheid niet meer betrachten voor het gehele volk: slechts wie gezag heeft en een deel van de macht, moet worden genationaliseerd, dit is tevens verfranst; de burgerij in Vlaanderen zal tweetalig zijn; Vlaams naar onder, en Frans in eigen kring en wanneer zij zich richt tot hoger. De Belgische beschaving zal Frans zijn van taal; in Vlaanderen mag daarnaast een deel van het dagelijkse leven Vlaams zijn.

De vraag is nu niet of bij het vormen van die Belgische natie het Nederlands geen rol had kunnen vervullen bij uitsluiting van, of in samenwerking met Frans. Dit is een zuiver theoretische vraag en het is ons hier te doen om de toestand te doen kennen zoals hij tot hertoe was.

Alle voorvechters der Belgische natie-idee willen de prioriteit van het Frans ook in het Vlaamse land gehandhaafd zien: de Broqueville,

Poulet, Carton de Wiart, Hymans, Vandervelde, Mercier, Pirenne (ik noem slechts enkele voorbeelden) zijn allen tegenstanders der vervlaamsing van de Gentse hogeschool (een goed criterium).

De flaminganten voelen zich door de verfransing in hun geestelijke leven aangetast. Men hoeft volstrekt geen oude romantieker te zijn en nog te geloven aan de oude spreuk “de taal is gans het volk” om te beseffen dat de taal in grote mate het geestelijke leven bepaalt. Het geestelijke leven is echter in deze tijd op de duur onmogelijk, of kan althans niet opbloeien zonder dat het kan steunen op de staat, die zorgt voor de nodige sociale organen ter ontwikkeling der cultuur, en tevens die cultuur in alles doet doordringen, waardoor zij eerst echt vruchtbaar wordt.

Dit nu heeft de Belgische staat tegenover de opkomende Vlaamse cultuur nooit gedaan, daardoor is die cultuur zo arm gebleven. En door de beste en verst ziende onder de flaminganten werd ons alle hoop op beterschap ontzegd, juist door de actie van de Belgische natiemensen en door de groeiende invloed van de staat. Macht wil zich immer door meer macht bevestigen. De Belgische staat, stilaan een mogendheid geworden, wilde op de Belgische natie kunnen steunen.

De vijand van Vlaanderen was niet de zogenaamde “Franse partij” (aanhangers van Frankrijk), die, als ze nog bestaat, in de laatste tijd toch slechts weinig invloed kan gehad hebben; die vijand was ook niet de Waalse burger, die slechts vroeg zichzelf te mogen blijven; de vijand van Vlaanderen, het was de regerende en besturende klasse, het Belgische grootkapitaal, de Belgische bewindsmannen, de intellectuelen, die hen dienden, allen die het volk tot één natie wilden maken om de staat te versterken.

Is het dan te verwonderen, dat vele flaminganten tijdens de eerste dagen van de oorlog reeds met zeer gemengde gevoelens bezielde waren: Duitsland had het vreedzame leven in onze provinciën door zijn inval verstoord en was daardoor de gehate vijand van de menigte geworden, maar daartegenover stond immers dat, mocht de Belgische staat ooit versterkt uit de strijd komen, dit voorgoed de triomf der Belgische natie-idee, dus de dood van Vlaanderen zou meebrengen.

Op de vraag, die Prof. Pirenne mij eens stelde, doelende op de Duitse soldaten: "Kan u dat zo kalm aanzien al die kerels, die hier rondlopen" hadden immers alle flaminganten kunnen antwoorden zoals ik, "Nous sommes habitués à vivre sous l'oeil des barbares". Wij zijn gewend aan vreemde overheersing.

Het is dan ook zeer natuurlijk dat er Vlamingen tot de Duitsers zijn gegaan (het staat historisch vast dat de Vlamingen zich tot de Duitse overheid gewend hebben voor er sprake was van "Flamenpolitik") met het doel hen op de hoogte te brengen van de Belgische taaltoestanden en hun mede te delen dat, wel niet het invloedrijkste, maar toch nog een belangrijk deel der burgerij, - o.m. de flaminganten – het zeer zouden betreuren dat de Belgische staat op welke wijze dan ook zou versterkt worden, omdat daardoor tegelijkertijd de Belgische natie-idee ten koste van Vlaanderen in kracht zou winnen.

Zo is dan stilaan een samenwerking tussen Vlamingen en Duitsers ontstaan. De meeste Vlamingen houden daarbij vast aan de Belgische rechtsgemeenschap, die zij uit de wereldbrand zouden willen redden, doch zoeken vooral de geestelijke belangen te dienen van een bevolking van vier en een half miljoen Vlamingen, waarvan zij de enige rechtmatige vertegenwoordigers zijn, op alle wijzen willen zij

beletten, dat de Belgische natiegedachte ten koste van Vlaanderen zou zegevieren.

Welke vormen die samenwerking in het vervolg zal nemen, wat er nog uit groeien kan, vooral bij het vredesherstel, is nu niet te voorzien. Geen enkele regering heeft reeds een vast omschreven doel bekend gemaakt, geen enkele internationale organisatie heeft een bepaald programma voor bij de vrede doen kennen; de katholieke kerk niet, de sociaaldemocratie niet, de vredesgenootschappen niet; met welk recht wordt zulk een programma dan van de Vlamingen geëist?

Alleen de richting, waarin de Vlaamse actie werkt, kan als volgt worden aangegeven:

1. De Vlamingen trachten tijdens de bezetting zoveel mogelijk de Belgische staat in de Vlaamse provincies te vervlaamsen en aldus de sterkste verfransingsmachine te verbrijzelen;
2. Zij doen wat zij kunnen, opdat bij de vrede België zou hersteld worden, maar op zulke wijze, dat het geen nationaliserende kracht meer zou in zich hebben.

Wat er dan later uit worden zal, blijft aan de toekomst voorbehouden.

De enkele Vlaamse leiders, die die politiek niet goedkeuren, hebben slechts argumenten tegen de opportuniteit in te brengen: "Het volk is anti-Duits, zo spreken zij, en wie nu met de Duitsers samenwerkt, zal later voor verrader gelden."

Onze eigen geschiedenis toont ons, hoe weinig waarde wij aan dit argument moeten hechten.

De verfransing, waaronder wij lijden, is immers voor een groot deel het gevolg van de nog steeds doorwerkende invloed der Franse

overheersing in onze Vlaamse gewesten, waar de toenmalige overheerser stellig nog meer gehaat was dan de huidige: daaruit leren wij de macht van het “fait accompli”.

De hele Vlaamse strijd sinds 1830 en niet het minst in de laatste jaren, wijst er overigens op, dat, niettegenstaande alle democratische beginselen, zeer veel toch nog buiten het volk om gebeurt in ons land en men dus niet te veel van het volk moet vrezen of verwachten.

Een tweede argument dat men dikwijls tegen ons wil aanwenden, is, dat wij de buiten- en binnenlandse politiek niet zouden gescheiden houden. Maar zijn die dan ooit gescheiden geweest? Had de Belgische natie-idee dan geen buitenlandse kant? Bewijst juist al het grote dat er ooit in de wereld is gebeurd, niet de onafscheidbaarheid, de eenheid van buitenlandse en binnenlandse politiek: de daden van Artevelde, Willem de Zwijger en van Cromwell, de reformatie, de Franse revolutie, de vestiging van de Duitse en van de Italiaanse eenheidsstaat, ja, de stichting van het koninkrijk België zelf?

Neen, die argumenten evenmin als de bedreiging van zekere andere zijde zullen de Vlamingen doen terugdeinzen; met gerust geweten dienen zij hun Vlaams ideaal.

Om te eindigen, wil ik het woord van een bekend Nederlands historicus aanhalen. Nadat ik hem lang over onze beweging had zitten vertellen – internationale antipathieën stonden hem blijkbaar in de weg om direct met Vlaanderen mee te voelen, al had hij weleens op Vlaamse congressen gesproken – zegde hij eindelijk: “Het is overigens ondenkbaar dat een zo sterke beweging als het flamingantisme, in het huidige wereldgebeuren niets van zich zou hebben laten horen.”

Zo is het! Het activisme, dat iets van Vlaanderen liet horen, is de sterkte der Vlaamsgezindheid. Al mag het hier en daar gefaald hebben en zich vergist, al zal niet alles wat de actieven hebben gedaan, zelfs later onder de flaminganten goedkeuring vinden, toch heeft het voor de hele wereld bewezen, dat Vlaanderen nog leeft, dat het nog niet helemaal verbelgiest is naar taal en geest. "S'il n'existait pas, il faudrait l'inventer."

19 november 1916

De bestuurlijk scheiding in België.

De Vlaamsche Gedachte (van Leo Picard) schrijft:

De nieuwe vervlaamsingsmaatregel te Brussel, waarbij in het Ministerie van Kunsten en Wetenschappen een Waalse en een Vlaamse afdeling geschapen worden voor de drie takken van het onderwijs, is wellicht in zijn gevolgen nog belangrijker dan de vervlaamsing der Gentse hogeschool.

Daarmee is een begin van bestuurlijke scheiding gemaakt en de verfransing in het hart aangetast. Alle andere vervlaamsing werd tot hiertoe steeds tegengewerkt vanuit de centrale bestuursorganisatie, voortaan zal dit centrale bestuur echter meewerken in de goede richting ...

Wanneer met het scheiden der bestuurslichamen voor Vlaanderen en Wallonië een aanvang wordt gemaakt, willen wij nog eens aan enkele der voornaamste vervlaamsingsmaatregelen, die reeds uit de samenwerking van flaminganten en Duitse overheid ontstaan zijn, herinneren.

Bij het ten uitvoer brengen der Belgische onderwijswetten van 1914, werden de wetsartikelen over de talen met de meeste

welwillendheid voor het Vlaams geïnterpreteerd en bijzonderlijk in het Brusselse schoolwezen de verfransingsactie met energie bekampt;

Een Vlaamse normaalschool voor meisjes werd te Brussel ingericht met het doel flinke Vlaamse leerkrachten te kweken, zoals tot hertoe nog in geen enkele normaalschool geschiedde;

Omtrent het gebruik der talen in de door steden en gemeenten ingerichte avondleergangen verscheen er een verordening in Vlaamsgezinde zin;

De wet van 1883 op het gebruik van onze taal in de middelbare scholen en athenea werd eindelijk in haar geheel toegepast en verkreeg de uitbreiding die lang geleden reeds door de wetgever voorzien was: voortaan zal in die onderwijsgestichten de wiskunde ook in het Nederlands worden aangeleerd;

De universiteit van Gent werd, nadat de meeste Franssprekende professoren geweigerd hadden aan hun beloften te voldoen, op volkomen Vlaamse wijze heringericht;

De wet van 1878 op de bestuurstaal werd strenger dan vroeger toegepast en kreeg een uitbreiding, waardoor voortaan ook het interne bestuur (correspondentie onder verschillende lichamen, boekhouding enz.) in Vlaanderen Vlaams zou zijn.

Dit alles, wij herhalen het, is slechts het voornaamste, een bloemlezing.

20 november 1916

Bestuurlijke scheiding in België.

Het begin van bestuurlijke scheiding in België – de Vlaamsche Gedachte, in ons zondagsblad aangehaald, noemt het “wellicht in zijn gevolgen nog belangrijker dan de vervlaamsing der Gentse hogeschool” – is ingevoerd door een wijziging van het organieke reglement van het ministerie van wetenschappen en kunsten. Het Vlaamsche Nieuws geeft er de tekst van:

“Art. 1. Bij het beheer van het lager onderwijs, van het middelbaar onderwijs, van het hoger onderwijs, de wetenschappen en de letteren, wordt voor ieder van deze dienstakken een Vlaamse en een Waalse afdeling opgericht.

“Art. 2. De Vlaamse afdelingen zijn belast met het regelen der aangelegenheden van het beheer van onderwijs (artikel 1) voor het Vlaams en het Duits taalgebied. Aan de Waalse afdelingen is dezelfde taak opgedragen voor het Waalse land.

“Art. 3. Het aantal algemene bestuurders wordt met drie vermeerderd. Aan ieder der algemene bestuurders van de Vlaamse afdelingen worden één of meer bestuurders en één of meer afdelingshoofden, alsook het verder nodig personeel toegevoegd, het getal ambtenaren en beambten van het ministerie van wetenschappen en kunsten zal op een latere datum voorgoed vastgesteld worden.

“Art. 4. Deze verordening wordt onmiddellijk van kracht. De Vlaamse en Waalse afdelingen zullen de regeling der lopende dienstzaken met ingang van 15 december 1916 overnemen.”

Op grond van de verordening heeft generaal von Bissing benoemd:

1. In de Vlaamse afdeling van het beheer van het lager onderwijs: de heer Julius Libbrecht, wonende te Gent, tot dusver bestuurder der staatsmiddelbare school voor jongens te Gent,

- tot algemeen bestuurder; de heer Richard de Cneudt, letterkundige te Gent, tot afdelingshoofd;
2. In de Vlaamse afdeling van het beheer van het middelbaar onderwijs: de heer Hypoliet Meert, wonende te Gent, leraar aan het koninklijk atheneum te Gent, tot algemeen bestuurder; de heer Jan Leeten, wonende te Aarschot, tot dusver bestuurder der staatsmiddelbare school voor jongens te Aarschot, tot afdelingshoofd;
 3. In de Vlaamse afdeling van het beheer van het hoger onderwijs, van wetenschappen en letteren: de heer dr. Pieter Tack, wonende te Etterbeek-Brussel, en ereprofessor aan de hogeschool te Gent, tot algemeen bestuurder; de heer Robert van Roy, wonende te Gent, advocaat en secretaris van de rector van de hogeschool te Gent, tot afdelingshoofd.

25 november 1916

Vlamingen en Walen.

De Toorts schrijft:

Onlangs is de vierde officiële lijst van Belgische gesneuvelden verschenen. Het percentage daarop is voor de Vlamingen 70,9 procent, voor de Walen 29,1 procent. Voor de gesneuvelden van de klas van 1914 is de verhouding 88,5 procent Vlamingen, voor 11,5 procent Walen.

Het Davidsfonds, de katholieke Vlaamse vereniging, die 15.000 leden telt, heeft, naar De Toorts mededeelt, een omzendbrief rondgestuurd, die de veroordeling van het passivisme inzake de Vlaamse beweging inhoudt. Het document is ondertekend door prof. dr. E. Vliebergh, hoogleraar te Leuven en door prof. dr. K. Heyndrickx, hoogleraar aan de universiteit te Gent.

“Verleden jaar, zo luidt de aanhef van de circulaire, hebben wij u aangezet te beletten dat, door onbedachte moedeloosheid, zou ten onder gaan wat onze afdelingen, voor het uitbreken van de oorlog, door taaie werkzaamheid, ten bate van het zelfstandig cultuurleven van het Vlaamse volk hebben tot stand gebracht. Bij het aanhouden van de oorlog en het naderen van de winter komt het ons nuttig voor die oproep te hernieuwen.

Uit Gent.

In De Toorts lezen wij, dat de meeste professoren aan de vervlaamste universiteit te Gent nu begonnen zijn met het geven van hun colleges. Bij de Noord-Nederlandse hoogleraren, zo meldt het blad, gaf de eerste les telkens aanleiding tot een hartelijke betoging van sympathie en dankbaarheid vanwege de Vlaamse studenten. Bijzonder prof. dr. Godee Molsbergen heeft zich reeds thans een ruime plaats veroverd in het hart der Gentse studentenschap. Bij zijn inleidingsrede verklaarde hij, na een terugblik op zijn werk in Holland en in Zuid-Afrika, voortaan zijn leven te willen wijden aan Vlaanderen, ten einde zo de Groot-Nederlandse zaak te dienen.

Het grootste aantal studenten werd ingeschreven voor de colleges van prof. dr. Godee Molsbergen en van prof. dr. A. Jolles, zijnde een vertigtal.

Wij lezen verder in De Toorts, dat te Gent Fransgezinde professoren “geheime” Franse colleges ingericht hebben.

29 november 1916

Uit de Vlaamse Beweging.

De heer Leo Meert meent, dat het artikel van de heer Picard, dat wij de vorige week plaatsten, nog enige aanvulling behoeft, en verzoekt ons daarom om opneming van het volgende:

In de geweldige tijden die wij doorleven, laten de hartstochten zich al te zeer gelden. Na twee jaar oorlog is daarin nog maar zeer weinig verandering gekomen. En toch zou men zeggen dat bij de lange duur van deze wereldramp de mensheid eindelijk zou dienen in te zien dat het koele verstand zijn woordje zou moeten meespreken? Hoe langer de massa goed- of afkeurt zonder verder redeneren, zo maar alleen op het gevoel af, bestaat er kans dat de internationale verhoudingen er niet beter op worden.

Ook met de Vlaamse Beweging is het aldus gesteld. Elk heeft het recht er zijn persoonlijke mening op na te houden, doch laat die dan gevormd zijn door een nauwkeurig onderzoek der feiten en der aanleidende oorzaken. Maar al te lang heeft men die zo belangrijke factoren verwaarloosd; een grondiger kennis der zaak geeft zeker meer sympathie – althans een juister en rechtvaardiger oordeel. Vlaanderen, dat eens aan de spits stond der Europese beschaving, werd door vreemde overheersing uitgebuit en verarmd. Zijn beste burgers, wiens vaderen eens de gemeentevrijheden vestigden, moesten over de grens vluchten voor vreemd geweld. Het eens zo rijke gewest bloedde bijna dood, en bleef een prooi der vraatzucht der grote mogendheden tot na de val van Napoleon in 1814.

Toen eindelijk het jaar 1830 de volledige staatkundige vrijheid bracht, was het Vlaamse volk zozeer verzwakt dat het niet eens besepte hoe groot een weldaad die vrijheid voor hem kon zijn. Het tijdvak 1815-1830 was erover heengegaan zonder diepe sporen te kunnen nalaten, niettegenstaande de ernstige pogingen van koning Willem om het Vlaamse volk meer zelfbewust te doen worden. Het mag ons volk zeker niet aangerekend worden dat het na 1830 niet dadelijk het

zieke hoofd kon oprichten. Vlaanderen had toen een sterke en liefderijke hand nodig om het naar een vruchtbare toekomst te leiden. Niet alleen was die hand er niet ... maar zelfs het noodlot liet Vlaanderen niet los. De eigen regeringspersonen verwaarloosden het redmiddel – de taal –verwaarloosden niet alleen de taal, maar streefden er naar de Vlaming door stelselmatige verfransing op eigen bodem te vervreemden.

Toen eindelijk in 1839 het verdrag der 24 artikels het lot van het koninkrijk België op vaste grond gevestigd had, achtten de zeer weinige Vlamingen, die Vlaanderens nood beseften, het ogenblik gekomen om een daad te stellen. Een algemeen petitionnement verenigde 100.000 handtekeningen. In dat verzoekschrift vroeg Vlaanderen aan de regering van zijn eigen onafhankelijke staat België de herstelling der rechten der Vlaamse taal “zoals onder het Oostenrijks gouvernement!” Zo onzelfstandig en onwetend waren toen de Vlamingen dat zij het niet eens aandurfden te wijzen op hun gelijk recht tegenover het Waalse volk; dat zij zelfs liever tot de 18^e eeuw terugblikten dan eenvoudig te wijzen op een gezegend tijdvak zoals het Hollands bestuur gebracht had. Voor elk staatsman, met enig staatsmansinzicht, had een dergelijk verzoekschrift boekdelen moeten spreken; en toch ... te Brussel bleef men doof, en zelfs die zo geringe tegemoetkoming werd eenvoudig in de doofpot gestopt.

Drieënveertig jaar zou het duren alvorens de inmiddels meer en meer bewust wordende Vlamingen aan hun eigen regering het eerste brokje taalrecht konden afdwingen. Het was namelijk in 1873 dat het parlement – en na welke krachtsinspanningen der Vlaamsgezinden! – de eerste taalwet op het gebruik der Nederlandse taal voor de Vlaamse rechtbanken aannam. Die wet was dan nog zozeer verminkt, zo gebrekkig, dat de artikelen ervan bijna in tegenspraak waren met het beginsel van de wet zelf, en dat men later twee nieuwe

taalwetten heeft moeten maken om het gebruik der landstaal voor de Vlaamse rechtbanken behoorlijker en rechtvaardiger te regelen.

Stuk voor stuk, brokje voor brokje, hebben de Vlaamsgezinden sinds 1873 hun taalrechten door wetten doen bevestigen. De geschiedenis van die Vlaamse taalwetten is één lijkengeschiedenis van 1873 tot bij het uitbreken van de oorlog. De elkaar opvolgende regeringen, alle, liberale als katholieke, hebben nooit uit liefde voor het Vlaamse volk enige verandering in de bestaande toestanden willen brengen. Telkens weer, als er een groot onrecht geschied was, kwam het gehele Vlaamse volk in beroering. Telkens weer moesten de Vlamingen zelf bij de regering komen aankloppen, weer speelde de regering “doveman”, tot het geluid zwol tot algemene ontevredenheid in het land en zich uitte in duidelijk uitgesproken ontevredenheid. Dan gingen “dovemansoren” open. De Vlamingen kregen toelating om een wetsvoorstel in te dienen en dan begon een wedstrijd in het boycotten en verkrachten van dat wetsvoorstel. Telkens gingen er jaren overheen, en als dan weer een verkiezing aanstaande was, en het Vlaamse volk met zijn kiesbrief dreigde ... werd het wetsvoorstel op de snijtafel gelegd en zodanig verminkt, dat het nauwelijks nog herkenbaar was. Dat heette dan de Vlamingen hun recht geven. Voeg daarbij dat elke taalwet stelselmatig onuitgevoerd bleef, voor zover dit enigszins mogelijk was, en dat de hoofden in het versmaden der Vlaamse taalrechten steeds het voorbeeld gaven.

Zo was de toestand, zo is hij steeds geweest. Bij het uitbreken van de oorlog lag op de snijtafel het wetsvoorstel tot het vervlaamsen van de hogeschool van Gent ... Was de oorlog niet tussenbeide gekomen, dan was het op dit ogenblik vermoedelijk reeds armen en benen kwijt, wat vrijwel wil zeggen: tot bewegingsloosheid gedoemd. Daar twijfelt geen enkele Vlaamsgezinde aan.

De Duitsers overweldigden België en bezetten het. Aanvankelijk negeerden zij de Vlaamse Beweging. Voor de oorlog woonden er in België enkele tienduizenden Duitsers die allen (voor zover zij een hoed en een boordje droegen) meededen aan het voorname “Frans doen”. Die Duitsers hadden steeds als vreemden naast de strijd der Vlamingen gestaan, in zoverre dat in de Duitse school te Antwerpen het Nederlands zelfs niet in aanmerking kwam. Bezet België moest bestuurd worden. Daartoe werden de voormalige “gasten” van het vrije België aangewezen. En waarachtig, zozeer waren zij met de traditie van het voorname “Frans doen” vergroeid, dat zij meehielpen verfransen. Het liep zolang tot de Waal De Buisset, overmachtig door die hulp, een verzoekschrift tot de gouverneur-generaal richtte, waarin aangedrongen werd op de erkenning van het Frans als de bestuurstaal in België, met uitsluiting van het Nederlands.

Een Vlaamsgezinde is doorgaans een vrij man. De Duitser was de bezetter, dat had hij met het geweld van de wapens verkregen ... maar geen wapengeweld kon hem het recht geven de Vlaamse taalwetten over het hoofd te zien. Het Algemeen Nederlands Verbond nam de taak op en wees de bezetter, in een gedocumenteerd stuk, op zijn verplichtingen jegens de Vlamingen. Dat was een keerpunt. Gesteld dat de bezetter in de armen van de franskiljons was blijven liggen, dan hadden de Vlaamsgezinden hun eisen luider en luider doen horen. Wou de Duitser koppig blijven en die Vlaamsgezinden daarvoor straffen, ze daarvoor ontvoeren – ik durf het hier luid verklaren – geen enkel oprecht flamingant zou daarom ook maar een toontje lager gesproken hebben. Doch bij nader toezien, begreep de bezetter weldra, dat hij, met te helpen verfransen, zijn eigen vijanden (met name de Fransen) in de kaart speelde en ... de zaak nam een keer. Nu werden de taalwetten te voorschijn gehaald, o.a. de wet van 22 mei 1878: “Wet over het gebruik der Nederlandse taal in bestuurlijke zaken,” die van 16 juni

1883: “Wet over het gebruik der Nederlandse taal in het officieel middelbaar onderwijs”, die van 18 april 1898: “Wet over het gebruik der Nederlandse taal in de officiële bekendmakingen.” (de zogenaamde gelijkheidswet).

De Vlaamsgezinden eisten recht, op grond van die wetten, en de bezetter zag er blijkbaar meer heil in dan onze Belgische regeringen, die wetten in toepassing te brengen.

Was dit nu een Duits belang? Was dit een Vlaams belang? Het was en is een Vlaams levensbelang dat die wetten eerlijk in toepassing komen. Voor die stelling pleit toch wel het feit dat de Belgische parlementen zelf die wet aangenomen hebben.

In de geest van die wetten worden thans de bestuursaangelegenheden geregeld; in de geest van die wetten wordt thans het onderwijs in Vlaanderen ingericht. Aldus zal Vlaanderen, naar de wens van parlement en volk, Vlaams worden; aldus zal in Vlaanderen, naar de wens van parlement en volk, in het Vlaams onderwezen worden.

Wat haperde er? Vlaamse besturen, alles wel ... Maar de bekwame bestuurders zijn die er? Voor het verfranste systeem, ja, voor het systeem naar de wet, neen! Wat moet de bezetter doen? De onbekwamen afdanken, al de Vlaams-onkundigen en de Vlaams-onwilligen op straat zetten? Zeker niet. Wat er dan kan gedaan worden? Geleidelijk bekwame Vlaamsgezinden naar Brussel roepen. Een aanvang werd zo reeds gemaakt met het ministerie van kunsten en wetenschappen. De ambtenaren die wel bekwaam zijn een Frans België te besturen, moeten hun bevoegdheid beperkt zien bij het Walenland, en nieuwe afdelingen moeten aangesteld worden, waarin de ambtenaren zitting hebben die de nodige bekwaamheid bezitten om een Vlaams land te besturen.

De Belgische regering heeft het zo lang met de verfranste afdelingen alleen kunnen doen, omdat het Vlaamse land verwaarloosd werd. Had de regering eerlijk de taalwetten toegepast, dan had ze zelf een splitsing in de besturen moeten invoeren, en dit reeds korte tijd na de afkondiging van de taalwet van 1878.

Ook het gehele middelbaar onderwijs moet, naar geest en letter der wet, Vlaams zijn. Toen, in 1883, de wet aangenomen werd was het gehele middelbare onderwijs eentalig Frans. Als overgangsmaatregel werd toen in de wet vastgelegd: Bij het ten uitvoer leggen van die wet, zullen tenminste twee vakken met de moedertaal als voertaal onderwezen worden (Engels en Duits worden sindsdien in Vlaanderen ook door middel van het Nederlands onderwezen). Voor het Walenland betekende dit “ten minste twee” – “alle vakken” – voor Vlaanderen bleef het voorlopige “twee”, in plaats dat, naar de geest van de wet jaar na jaar de overige vakken met het enige logische voertuig “de moedertaal” zouden aangeleerd worden tot de algehele vervlaamsing bereikt was.

België bezit twee staatshogescholen: een te Luik voor de Walen, een te Gent voor de Vlamingen. Had de Belgische regering sinds 1883 eerlijk de taalwet doen toepassen, dan had het volledig vervlaamst middelbaar onderwijs als logisch gevolg het vervlaamsen der hogeschool van Gent meegebracht.

De Belgische regering heeft het zo lang met de Franse hogeschool van Gent kunnen doen, omdat de taalwet op het middelbaar onderwijs nooit naar de geest en de bedoelingen van de wetgever in toepassing is gekomen.

Uit het naleven van de taalwetten vloeit als een logische gevolgtrekking voort: een splitsing in de besturen te Brussel en de vervlaamsing van de hogeschool der Vlamingen. De overtuigde

vlaamsgezinden hebben sedert lang die consequentie getrokken. Moet het dus bevreemden dat de meerderheid ervan, in België, het bevestigen van die rechten – al is het ook door toedoen van de bezetter – als een onvervreemdbaar recht beschouwt?

De Belgische regeringspersonen – ik ga van de veronderstelling uit dat zij de Vlaamse taalwetten kennen – weten dat allen even zo goed als wij. Misschien wel beseffen zij thans al het kwaad dat de traditie, die zij zo getrouw op hun voorgangers naleven, (het nastreven naar een verfranse eenheidsstaat België) gesticht heeft¹. Wellicht heeft dit besef hen tot boos worden toe geprikkeld, en hierin kunnen wij dan een verklaring vinden voor het feit dat zij hun starre, onwillige houding tegenover de Vlaamsgezinden niet willen afleggen. Want thans weten wij het beslist dat noch actieven, noch passieven lieve kinderen der huidige regeringspersonen kunnen zijn, dat alles wat Vlaamsgezind denkt en voelt als een ongewenst, zo niet vijandig, element door hen beschouwd wordt. En hier doet zich het gemis aan de liefdadige hand, die Vlaanderen steeds zozeer ontbeert heeft, nog geweldiger voelen. Vlaanderens noodlot laat het arme land niet los – althans nog niet. De Vlaamse bevolking heeft duizendvoud haar oprechte en welgemeende loyaliteit tegenover de staat België bewezen, en waarachtig het had een betere behandeling verdiend. Wie zich enigszins in de zware toestand wil indenken, zal beseffen hoe geweldig de strijd is die het Vlaamse zelfbewustzijn in die twee oorlogsjaren heeft moeten voeren. Nog steeds blijft Vlaanderen het loyalisme hoog houden, geen Vlaming die er niet diep van overtuigd is dat samen met het loyalisme zijn eigen eer zou ten onder gaan. Dit is de gehechtheid aan de staat en aan het vorstenhuis, waarvoor het

¹ Nota: De officiële cijfers tonen aan dat er in België even veel Vlamingen zijn die geen woord Frans als Walen die geen woord Nederlands kennen (circa 3.200.000 voor elk). De overige Belgen, in hoofdzaak Vlamingen, zijn twee- of meertaligen.

Vlaamse volk alles veil heeft dat met zijn eigenwaarde en eergevoel overeen te brengen is.

En hier moet ik de lijn trekken, de lijn die scheidt: de staat België, die twee volkeren kan huisvesten met eigen karakter, eigen wezen, eigen beschaving, eigen taal en eigen recht ... en de regeringspersonen, die alles ten spijt – die de hoge Koninklijke wil ten spijt – datzelfde België willen verminken, en doen uitgroeien tot een staat met twee volkeren, waarin het ene verdrukt wordt ter wille van het andere.

Op die regeringspersonen drukt thans een zeer zware verantwoordelijkheid. De vrucht van vierentachtig jaar taaie strijd – de taalwetten – heeft de regering bij haar vlucht moeten achterlaten. Die taalwetten – de Vlaamse keuren! – horen toe aan de natie. Dat de vluchtende regering een toestand achtergelaten heeft die thans door de bezetter tegen haar kan uitgespeeld worden is niet de fout der Vlaamsgezinden. Dat de bezetter die wantoestanden kan opruimen, zonder in strijd te komen met de bepalingen der Haagse Conventie, is alleen te wijten aan het feit dat in België de taalwetten moedwillig werden opzij gelegd. De Vlaamsgezinden liggen in de ware zin van het woord tussen hamer en aambeeld. De Belgische regering, dringend aangezocht tot voor een drietal maanden toe, bleef doof voor Vlaamse smeekbeden. Daar waar niemand de liefderijke hand naar het bewuste Vlaanderen uitsteekt, helpt het zichzelf.

Ook de bewering dat de Vlaamsgezinden de bezetter in de kaart spelen klinkt vals. Gesteld dat de Vlamingen de uitvoering der taalwetten willen verhinderen, ze zouden het niet eens kunnen. Wat zou hen daartoe het recht en de macht geven?

Dat Duitsland een vijand is van de staat België, wie zal het betwisten? Maar dat de Duitsers de Vlamingen bevoordelen, dat is niet waar!

Het wegvoeren in massa van onze Vlaamse mensen, benevens even grote massa's Walen naar Duitsland, is daar wel het beste actuele bewijs van. Elke Vlaamsgezinde die vrij kan spreken, en die het goed meent met volk en staat, moet tegenover de mensheid de gewelddaad aanklagen die op ons arm volk gepleegd wordt.

Het noodlot dat Vlaanderen sedert de 16^e eeuw onafgebroken vervolgt, doet zich andermaal zeer zwaar gelden.

Het lager onderwijs in België.

In de tegenwoordige omstandigheden, na de instelling van de Vlaamse hogeschool van Gent en de strijd daaromtrent tussen de Belgen, binnen en buiten het land; ook na het tot stand komen van een volledig ingerichte Vlaamse afdeling in het Belgische ministerie voor wetenschappen en kunsten, ook na het ontstaan van een gezondere toestand voor wat betreft de toepassing der wetten op de Nederlandse taal in de schoolwet van 1914, - is het van belang eens na te gaan, wat België genoten heeft van de Franse overheersing.

Daarover was tot voor het verschijnen van het bekroonde werk van de heer Sluys, "Geschiedenis van het onderwijs in België", niet veel licht opgegaan, en zeker geen boek verschenen, dat ons met een zo helder licht een kijk geeft op de dingen van toen.

De Franse omwenteling toch haalde alles omver, wat op schoolgebied in de vorige eeuwen hier was tot stand gekomen. Zij moest scholen hebben, die de "Verklaring der rechten van de mens en van de burger" in alle geesten zouden laten doordringen. In 1789 derhalve, al bestonden er op veel plaatsen gemeente- en parochiescholen voor lager onderwijs, heerste toch treurige armoede op schoolgebied.

Naar het plan van Condorcet zouden de lagere scholen vier studie jaren bevatten en als leerplan hebben: lezen, schrijven, rekenen, landmeten, beschrijving van de voortbrengselen der streek, handwerk, landbouw, zedenleer, beginselen der maatschappelijke orde. Talleyrand had zich ook in de "Constituante" met het onderwerp van schoolwetgeving bezig gehouden, doch zonder bijval. Naar zijn opvatting moesten de meisjes zelfs geen scholen hebben.

Al spoedig nadat de volksregering was ingesteld en veel eenvoudige stervelingen de heilige overtuiging hadden, dat voor hen het aards paradijs zou opengaan, lag in België het volk met de schoolregeling overhoop. Heel zeker was het openbare of geheime optreden van de geestelijkheid daaraan niet vreemd, doch niettemin was ons vroom België zeer teleurgesteld. Het kon, zoals het reeds eeuwen alles had gevestigd op de godsdienst, thans de verheerlijking der rede en de daartoe ingerichte schoolfeesten over het gehele jaar niet goedkeuren. Die zogenaamde burgerfeesten, ingericht door art. 201 van de grondwet van het jaar III, moesten nochtans dienen om broederschap tussen de burgers te onderhouden en hun grondwet, wetten en vaderland te doen liefhebben. Zij moesten de kerkelijke feesten vervangen. Er was wel een feest van het Opperwezen, doch er waren ook feestelijke herinneringsdagen, zoals 14 juli, inneming van de Bastille; 10 augustus, val van het koningschap; 21 januari, dood van de dwingeland Lodewijk XVI. Ze genoten, buiten in het Waals gedeelte van het land van Luik, slechts weinig bijval in België. Ze waren koud, zielloos ook, doch werden weldra, zoals de decadi en andere nationale feesten, verplichte rustdagen. Ze hadden plaats in de kerk. De onderwijzers en onderwijzeressen moesten er met hun kinderen bij aanwezig zijn. Of ons volk daaraan genoeg had, behoeft niet gevraagd te worden!

Nu werd ook de school een middel tot doortastende en grondige verfransing van België, wat vooral betekent: van ons Vlaamse land.

Immers, de Walen, zomin als onze Vlaamse aristocratie behoeften niet verfranst te worden. Dit was sedert lang een feit. Het doel der zuidelijke omwentelaars was de geestestoestand van de Belgen helemaal Frans te maken. De Vlaamse taal werd uit alle scholen verbannen. De gezagvoerende klasse deed niet alleen niets tot redding van het Belgische volk, doch klapte goedkeurend in de handen. Wij mogen het heden als een opperste geluk beschouwen, dat het binnen het tijdperk der republikeinse overheersing niet mogelijk is geweest een school in te richten in de meeste Vlaamse dorpen. In deze duisternis en onwetendheid is het Belgische volk gered geworden van algehele verfransing. Ze konden noch lezen, noch schrijven. Ze spraken gewestelijk. Doch ze behielden hun aard en werden niet verknecht. Een ander geluk daarbij: de nationale scholen waren niet kosteloos, waar zij bestonden. Zo bleef het volkskind er uit. Wie er ging, als Vlaming, leerde alleen wat hij door geheugenstudie kon snappen en dat toch onverstaanbaar bleef.

“De afkeer voor dit stelsel, zegt Sluys, was zo algemeen en zo diep ingeworteld bij het volk dat, zowel in de steden als op het platteland, de meeste lagere scholen bijna leeg bleven.”

Gelukkig kwam de republikeinse catechismus. Die toch werd in het Vlaams vertaald. Die moesten de onderwijzers doen lezen, hem uitleggen, de antwoorden uit het hoofd laten leren. Zo bracht het gif nog een weldaad mee! Art. 8 van het leerplan van de lagere scholen verbood de Vlaamse opstellen, dictees en schrijfvoorbeelden

De nationale onderwijzers stonden onder toezicht van hun gemeentebesturen. Minstens tweemaal per maand moesten die besturen hun afgevaardigden naar de school zenden. Onder deze waren er, die noch lezen noch schrijven konden ... Helaas! zo heeft België er vandaag nog. Maar het heeft ook Vlaamse scholen gehad en heeft heel zeker nog een overgroot aantal kloosterscholen, waar

de Vlaamse kinderen verplicht zijn van het 2^e of 3^e schooljaar af Frans te leren.

Onder conventie en directoire was derhalve de schoolinrichting uiterst gebrekkig. Brussel had toen 800 leerlingen in zijn scholen en 70.000 inwoners. We zullen niet spreken van de ellende der onderwijzers. “De vaders en de moeders, schreef een prefect van de republiek, verkiezen hun kinderen in het wild te laten lopen ... Op het platteland worden de onderwijzers met afkeer bejegend: men zendt er hun geen kinderen.” In het jaar van de Boerenkrijg, het verschrikkelijkste voor Vlaams België van gans de Franse overheersing, vluchtten de onderwijzers zowel als de priesters en de lotelingen.

De nieuwe schoolwet van 11 floral jaar X (1 mei 1802) regelde opnieuw het lager onderwijs. Zij erkende lagere gemeentescholen, middelbare gemeente- en vrije scholen en de bijzondere scholen. De lagere scholen moesten lezen en schrijven onderwijzen, doch zij waren niet kosteloos. Het gering loon voor de onderwijzer verplichtte de overheid onbekwame personen aan te stellen. De godsdienst maakte geen deel uit van het programma.

Uit dit schrappen van de godsdienst en daarbij de armoede van het volk, volgde natuurlijk voor de school geen heil. Zo mag te Geetbets, in de provincie Brabant, geen tweede onderwijzer worden aangesteld: “De kinderen brengen in de winter één uur ’s morgens en één uur ’s namiddags in de school door; in de zomer is zij leeg; het is dus onmogelijk er Frans te onderwijzen.”

In 1807 telt de provincie Brabant 165 gemeentescholen, waarvan 152 voor jongens en meisjes, 12 voor jongens en 1 voor meisjes. De schoolbevolking beloopt tot 11.746 leerlingen, onder wie 6415 jongens. In 144 gemeenten bestaan geen openbare scholen. Ze zijn

nalatig, behoeftig, kunnen geen onderwijzers vinden, hebben in de gemeente niemand om wat aan te leren.

Een officieel verslag van 1805 schetst de schooltoestand als allerellendigst. Kan een steeds vechtend en geweldig bewogen volk, als het Franse in die tijd was, voor een veroverd gebied voldoende zorg hebben en een helder oog?

Onder het consulaat werd, meer dan ooit voordien, aan de algehele verfransing van het Vlaamse volk de hand gehouden. Bonaparte, zo haalt de heer Sluys aan, begunstigde de stichting van Franse schouwburgen in de steden “om de Vlamingen gevoeliger te maken voor de aantrekkelijkheden van een schone letterkunde, een voorrecht dat hun geheel ontbrak, omdat hun taal noch dichters, noch redenaars of geschiedschrijvers van eerste rang telt.”

Het zou toch bijster lastig geweest zijn een volk onder een zo geweldige verplettering te zien bloeden! De Fransen schenen daarvan niets te begrijpen. Derhalve had Napoleon, zoals hij aan Pestalozzi liet schrijven, geen tijd om zich “met a, b, c, bezig te houden.” Van het volk moest hij niets dan arbeiders en soldaten hebben. Hij was zelfs een vijand van het onderwijs voor de vrouw.

Bij de val van het keizerrijk, in 1815, was Frankrijk geen stap verder op lager onderwijsgebied dan in 1789. In het jaar 1816 konden 54 procent mannen en 34 procent vrouwen hun naam schrijven. In de Vlaamse gewesten was meestal in de dorpen geen school. Het kanton St.-Truiden bv. had buiten de stad Sint-Truiden een enkele gemeenteschool. Ganse dorpen waren volkomen ongeletterd. Waar wel wat school werd gehouden was het door een koster, door een bejaarde vrouw. “Anneken (de eerste onderwijzeres van mijn geboortedorp), hoorde ik in mijn kindertijd zeggen, moest het lezen niet aanleren, wel laten bidden en ... de luizen afkammen.”

Zo was het onder de republiek van het licht en bleef het onder het groot keizerrijk, toen Frankrijk durfde dromen de ganse wereld te beschaven.

Heden nog leeft Vlaanderen onder de druk van die verfransing door Frankrijk, die sedert 1830 zwaarder gemaakt wordt naarmate het Vlaamse volk hem minder wil dulden.

30 november 1916

1 december 1916

De Maatschappij van goede en goedkope lectuur te Amsterdam, heeft onder de titel Holland en het Vlaams activisme voor de heer Leo Meert als brochure de artikelen uitgegeven, die deze voor de Nieuwe Courant geschreven heeft. Er is een hoofdartikel van dat blad aan toegevoegd en verder bevat het boekje nog enkele toelichtende aantekeningen van de schrijver. De heer L. Simons heeft er een woord vooraf voor geschreven. Daaraan ontlene wij het volgende:

Een der voorname redenen waarom veel landgenoten de houding der Vlamingen in het bezette gebied van België moeilijk kunnen vatten is m.i. deze, dat zij zich geen rekenschap ervan geven, hoe voor elk bewust Vlaams voelende de overgang van het Belgisch bestuur in het Duitse niet kon zijn, wat het voor ons eigen volk zou wezen, indien wij het ongeluk hadden onder buitenlands bestuur te geraken. In ons land is het voor ons allen vanzelfsprekend, dat ons bestuur gebeurt in onze eigen taal en ten bate van het eigen volk. Doch voor de Vlamingen is de toestand steeds zo geweest, dat zij zijn geregeerd en bevolen in een vreemde taal; dat men hen afwees als zij zich in hun eigen taal wilden doen gelden; dat men hen in het onderwijs trachtte te denationaliseren, en dat zij nooit het gevoel hadden, bestuurd te worden in hun volksbelang. Zij leefden als een

tweederangsvolk in hun eigen land, en bezaten maar een gedeeltelijke zelfstandigheid, steeds onder de druk van een regeringsstelsel, waarvan zij, eenmaal bewust geworden van hun toestand, moesten voelen dat het hun eigen volkskracht aantastte, en dit ook aldus bedoelde. Tot een “ethische politiek”, die wilde trachten hun recht te laten wedervaren en daarmee hen vast aan de Belgische staat te binden, hebben de regerende klassen in België het nooit gebracht. Al wat de Vlamingen sinds 1830 aan “rechten” verkregen hebben, hebben zij steeds moeten afdwingen, stukje voor stukje. En vaak ging het dan daarbij nog op de trant van de “Franse polka”; een stap vooruit en twee naar achter”, gelijk een van hun 19^e eeuwse dichters de toestand eens geestig symboliseerde.

Dat dit alles zo fel is als het is, is nu zeker niet de schuld van de Vlamingen zelf.

Wat zich in heel de scheve toestand, waarin zij door deze oorlog gebracht zijn, wreekte, is de verwaarlozing van het Vlaams belang, sinds 1830, door de opeenvolgende Belgische regeringen, en de druk sinds het uitbreken van de oorlog verzaamd ter verlatinisering van heel België. Het Vlaams activisme, door de heer Meert hier in zijn oorzaken en doeleinden geschetst, is eenvoudig het reactieverschijnsel op dit alles. Het streeft, zoals hij uiteenzet, naar de gelijkmaking van de Vlaamse cultuur met de Waalse en de Hollandse, en door zich te wijden aan deze hoge taak van Vlaams patriottisme, streeft het mede ten bate van geheel het hersteld vaderland, waarvoor de Vlamingen strijden aan de IJzer (80 procent van het Belgische leger) en de actieven binnen het bezet gebied.

Het is voor België's toekomst te hopen, dat bij alle verschil van inzicht omtrent hetgeen land en volk het beste dient, ook de zuivere bedoelingen van deze Activisten jegens het eigen volk zullen gewaardeerd en beoordeeld worden, niet met het verhit brein van

oorlogsneurosen, maar met het hoog staatsmansinzicht, dat alleen uit een verdeeld België een werkelijk eenvoelend volk kan kweken, waarin beide delen van het volk zich vrij naast en met elkaar in hun beste kracht kunnen ontplooiën.

4 december 1916

De Toorts schrijft over het wegvoeren van Belgische werklozen naar Duitsland:

“Wij ook veroordelen ten strengste een geweldmaatregel, waarvan, in de eerste plaats onze arme werkliedenstand, en het gehele Vlaamse volk het slachtoffer werden.

“Het wegvoeren van een deel van onze bevolking, zelfs al had het een schijn van wettelijkheid, achten wij, uit een standpunt van echte menselijkheid beschouwd, onrechtvaardig en wreed. Nog erger wordt het, wanneer men bedenkt dat onze mensen gebruikt worden in vijandelijke dienst.

“In de grote lijnen lopen, wij schreven het reeds honderd maal, de Duitse en de Vlaamse belangen in deze oorlog samen. Men kan dat goedvinden of betreuren: het is zo. Wordt Duitsland verpletterd, dan zal bij ons de hatelijke verfransingsgeest van Havre zegevieren. Maar het samengaan van Duitser en flamingant op zeker gebied waar hun belangen dezelfde zijn, mag niet toegeschreven worden aan wederzijdse liefde of sympathie. Politiek kent slechts eigen belang; buiten het gevoel van liefde tot eigen land en volk is alle gevoel aan haar handelingen vreemd. Zulks bewijst eens te meer het optreden van de Duitsers tegenover de werklozen in Vlaanderen.

“Wij Vlaamsgezinden zullen de eersten zijn, die de terugslag zullen voelen van het optreden der Duitse overheden in het bezette gebied. Wij zijn er niet ver van af bij onze tegenstanders door de

opgeschroefde uitingen van verontwaardiging heen, een slecht verholen vreugde te zien doorschijnen, “omdat de Duitsers hun nu weer zo’n mooi argument tegen ons in handen geven.” Zulks heeft een klein incident reeds duidelijk bewezen. Het Belgisch Dagblad nl. verzon het bericht, dat het hoofdbestuur van Volkopbeuring voor Vlaanderen in Berlijn tegen de massadeportaties had geprotesteerd. En toen het hoofdbestuur van Volksopbeuring het bericht logenstrafte, barstte een “storm van verontwaardiging” los in de anti-Vlaamse pers. En thans is l’Echo Belge zich aan het verheugen over het welslagen van “ce Petit truc, quie ne manquait pas de saveur.”

“Zo blijkt duidelijk hoe het bij onze belagers veeleer te doen is om klinkende argumenten te vinden voor hun ophitsingspolitiek, dan om waarachtige liefde en diepgevoeld medelijden voor de ellende van ons ongelukkig volk.

“De massadeportaties zijn, van dat standpunt uit beschouwd, een troef in het spel der Fransgezinden. Wij Vlamingen betreuren daarom dubbel de handelswijze van Duitsland: vooreerst om ons eigen volk dat er het eerste slachtoffer van is; en dan om het nadeel dat die handelswijze aan onze goede Vlaamse zaak berokkent.”

9 december 1916

Uit De Toorts:

Uit Vlaanderen wordt gemeld, dat dr. Ten Horn van Den Helder, het ambt van hoogleraar aan de Vlaamse universiteit heeft aanvaard.

De rector van de Vlaamse hogeschool zond de volgende dankbetuiging op de groet der Noord-Nederlandse studentenafdelingen van het Algemeen Nederlands Verbond:

Voor het ons toegezonden telegram, dat op de plechtige heropening werd voorgelezen, betuigen wij u onze oprechte dank. Wij hopen, zoals u, dat de Vlaamse universiteit een brandpunt zal worden van Nederlandse beschaving en dat, op die wijze, inniger toenadering zal ontstaan tussen de Vlamingen en hun noordelijke broeders.

In Vrij België wijdt Frans van Cauwelaert een artikel aan het activisme en het passivisme in de Vlaamse Beweging. Aan het slot zegt hij dit:

Wat de activistische richting kenmerkt is geen grotere werkzaamheid, geen grotere opofferingsgeest, en – vermits ook dit schijnt mee te tellen – geen grotere durf waar het gaat om het gebod van het geweten en het heil van ons volk. Wat ze kenmerkt is een politiek beginsel, om hetwelk wij niet heen kunnen, namelijk het beginsel dat zij van de dwangmacht der Duitse bezetting en van de Duitse invloed, op het toekomende vredesverdrag zoveel mogelijk willen partij trekken om aan België en in het bijzonder aan het Vlaamse gedeelte van ons land een statuut op te dringen, dat ons een Vlaams bestuurlijk leven voor Vlaanderen waarborgt, maar tevens onze staatkundige vrijheid aan noodlottige banden legt. Want dat is de ware kern van geheel de activistische politiek. Misschien hebben niet al haar aanhangers deze duidelijk herkend en wel zeker is het, dat de meesten onder hen er de consequenties niet van doorzien, noch volledig zouden aanvaarden. Maar zo staat de zaak en niet anders. Wij evenwel beschouwen dit Duits-Vlaamse bondgenootschap, als een laster en, bij alle verzoeningsgezindheid tegenover personen, blijven wij tegenover dergelijke politiek onverzoenlijk en strijdvaardig, omdat wij zulks voelen als een gebod tegenover ons Vlaamse volk, als een eedverplichting tegenover de Vlaamse helden, welke of vrijwillig of bij oproep, maar in de hoogste liefde, voor hun Vlaanderen recht en eerherstel met hun bloed hebben geëist. Want dit bloed, het heeft gevloeid door Duitse hand.

De Vlaamsche Gedachte (L. Picard) komt er tegen op, dat Albert Verwey in zijn beschouwing in zijn tijdschrift De Beweging de deportaties uit België te pas brengt in het debat over Vlaamse politiek. Verwey, zo lezen wij in de Vlaamsche Gedachte, drukt nl. de hoop uit, dat de huidige deportaties van Vlamingen en Walen naar Duitsland aan alle verbindingen een einde zullen maken en dat wij, flaminganten, Duitsland zullen gaan haten zoals een Westerling het hoort te doen.

De Vlaamsche Gedachte zegt:

De Vlamingen willen gebruik maken van de Europese machtconstellatie. Dit is een recht dat elk volk heeft en dat Nederland in het bijzonder zeer dikwijls gebruikt heeft.

Dat er onder ons, actieve Vlamingen, zouden zijn die een blijvende overheersing van Duitsland zouden wensen, of zouden gewenst hebben, zoals Albert Verwey in de aanvang van zijn artikel doet geloven, is beslist onjuist; zelfs de meest verregaande leden van Jong-Vlaanderen wensen dat niet.

Het schijnt De Vlaamsche Gedachte onaannemelijk toe, dat de Vlaamse Beweging zou bestreden worden, alleen maar omdat de flaminganten niet op dezelfde toon zitten van de Moffenhaat als in zekere kringen in Nederland.

Professor Leo van Puyvelde wijdt in De Amsterdammer, Weekblad voor Nederland, een uitvoerige bespreking aan het boek: La Belgique au tournant de son histoire. Wij ontlenen aan zijn bespreking het volgende:

Wie zijn de eigenlijke stellers en uitgevers van dit boek?

Het komt van de Duitsers in België.

Hoewel de sluwheid van de schrijvers, om hun nationaliteit en hun bedoelingen te verstoppen, zelfs gaat tot het foutief aanhalen van het zeer weinig Duits, dat in het boek voorkomt: “etwas fransoesischer” (blz. 56), kunnen zij niet geheel hun afkomst verloochenen.

Allereerst worden zij verraden door staaltjes Duits Frans, die geheel verschillen van de Beulemans-taal van de verfranste Vlamingen; en tekenend zijn ook de hoofdletters bij vele zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden.

Waar de samenstellers van zichzelf spreken begaan zij een onhandigheid te meer. In de voorrede laten zij zich doorgaan voor een groep Belgen: “les patriotes belges, auteurs de “La Belgique au tournant de son histoire”; doch op blz. 48 wordt achter het oordeel van de burgemeester van het Vlaamse Lummen over de taalkwestie in België, gezegd: “qu’on ne pense pas que c’est un flamand qui rappelle cette déclaration du commencement de 1914. C’est un Wallon, mais Belge avant tout, de la capitale de la Wallonie.”

Onder de voorrede hebben de samenstellers de voorletters E. P. geplaatst, en er zijn zowaar mensen gevonden, die daarbij, op instigatie, de naam van Edmond Picard vernoemd hebben. Met evenveel recht kon men Emile Verhaeren doen doorgaan als de schrijver van zulk een stijl en zulk een taal!

Men moet alweer lichtzinnig zijn om zich door zulke voorstellingen op een dwaalspoor te laten brengen. Vooral als men staat voor zulk een verbluffende documentatie als in dit boek tentoon gespreid wordt! Er is geen Belg in het bezette gebied, die ooit, tegen schatten van goud, aan zulk een documentatie zou geraken. Niet alleen worden Hollandse kranten geciteerd, die in België toegelaten worden, doch ook De Tijd, de Haagsche Post, de Vragen des Tijds, tot

zelfs De Telegraaf – en verder niet enkel allerlei Duitse, maar ook Engelse en Franse boeken en bladen, tot zelfs de Sémaphore de Marseille! Alleen zij, die behoren tot de dienst van inlichtingen als er een bestaat in de Politische Abteilung van het Duits bestuur te Brussel kunnen in België beschikken over zulk een uitgebreide documentatie.

Het gaat niet op, hierbij aan te nemen, dat Belgen die in Holland verblijven, hun landgenoten in het bezette gebied daarvan voorzien hebben. Hoe zouden zij zoveel door de Duitsers gewraakte geschriften in Brussel bezorgd hebben? En al was dit nog mogelijk geweest, de veronderstelling houdt geen steek, wanneer uit de bedoelingen, die in het boek opgesloten liggen, blijkt dat dit geschrift alleen van Duitse zijde in het licht gezonden kan zijn.

21 december 1916

De Vlaamse hogeschool.

Brussel, 20 december. Het bericht, door bladen van Belgische vluchtelingen in de wereld gebracht, dat het etappecommando de Vlaamse hogeschool te Gent uit militaire overwegingen heeft gesloten, is bezijden de waarheid, Integendeel, de colleges aan de hogeschool nemen gewoon hun loop. Het aantal studenten stijgt gestaag. Reeds lang liet dit aantal het eerste honderdtal achter zich. Aangezien er in vreedstijd aan de universiteit, de Walen meegerekend, ongeveer 400 Belgen studeren, kan men met de stand van zaken volkomen tevreden zijn.

2 januari 1917

De Vlaamse hogeschool.

Een Wolff-telegram van 20 december meldt, dat de Vlaamse Hogeschool, door de Duitsers te Gent ingericht, reeds boven de 100 leerlingen telt.

In de Antwerpse Courant van 11 december verscheen het volgende bericht:

Hogeschool van Gent. – Volgens een mededeling neemt de hogeschool ook vrije leerlingen aan, d.w.z. jongelieden, welke andere studies of beroepen volgens en de ene of andere cursus wensen te volgen. Bijvoorbeeld kunnen leerlingen van de tekenacademie zich laten inschrijven op de leergang van kunstgeschiedenis, land- en tuinbouwkundigen op de leergang van plantkunde, nijveraars op de cursus van natuur- en scheikunde, kooplieden op de cursus van handelsrecht. De inschrijvingsgelden wisselen tussen de 20 en 80 F, volgens de leergang.

6 januari 1917

Vlaanderen en de vrede.

Het Nationaal Vlaams Comité tot verdediging van de Vlaamse Zaak in België, tijdelijk in Nederland gevestigd, heeft gisteren aan president Wilson een telegram gezonden, waarin het uiting geeft “aan zijn warme sympathie en bewondering voor de poging van uwe excellentie tot bevordering van een duurzame vrede op grondslag van bescherming der rechten en vrijheden der kleine staten en zwakke volkeren, gepaard met wederzijdse internationale welwillendheid en waardering.

“Vertouwend, dat het streven van uwe excellentie in de richting van zulke vrede zal leiden tot herstel van ons neutraal Koninkrijk België, drukt het Nationaal Vlaams Comité, sprekend voor meer dan vier miljoen van de Belgische bevolking, tevens de vurigste hoop uit, dat

dit herstel van de Belgische onafhankelijkheid ook aan het verongelijkte Vlaamse volk autonomie zal verzekeren en vrije ontwikkeling in zijn oude Nederlandse moedertaal.”

Was getekend Dr. René de Clercq en Leo Meert.

14 januari 1917

Een Vlaamse nota aan de Belgische regering.

Het Nationaal Vlaams Comité in Nederland heeft aan baron Fallon, Belgisch gezant te 's Gravenhage, het volgende verzoekschrift aangeboden, met verzoek het te willen doorzenden aan baron Ch. de Broqueville, de Belgische minister-president te Havre:

Excellentie,

Naar aanleiding van de nota, welke president Wilson tot de Europese mogendheden gericht heeft, betreffende de mogelijkheid om thans over te gaan tot vredesonderhandelingen, hebben ondergetekenden, sprekend namens het Nationaal Vlaams Comité, tijdelijk verblijvend in Holland, de eer uwe excellentie hiermee enkele overwegingen en wensen mede te delen, haar tevens verzoekend, daarvan kennis te willen geven aan de andere leden der regering.

In het antwoord der Entente-mogendheden op het Duitse vredesaanbod wordt nadrukkelijk het doel vastgesteld waarvoor België ten strijde is gegaan. We lezen in de nota: “België heeft altijd nauwkeurig de plichten nagekomen die zijn neutraliteit het oplegde. Het heeft de wapens opgevat om zijn geschonden onafhankelijkheid en neutraliteit te verdedigen en trouw te blijven aan zijn internationale verplichtingen. In de Duitse rijksdag heeft de rijkskanselier erkend, dat deze overval een onrechtvaardige daad en

strijdig met het volkenrecht was, en zich in naam van Duitsland verbonden, dat te herstellen.

“België had voor de oorlog geen ander verlangen dan in goede overeenstemming met alle naburen te leven. Zijn koning en zijn regering hebben slechts één doel, herstel van de vrede, die aan hun land rechtmatige vergoeding en waarborgen voor veiligheid in de toekomst verzekert.”

Het Nationaal Vlaams Comité heeft met genoegen kennis genomen van deze verklaring.

Uit deze bijzondere en bevoorrechte positie van België naast de Entente, volgt vooral dat de regering van België de stappen kan doen om het tot stand komen van een spoedige en eervolle, voor het Belgische volk zo noodzakelijke, vrede te bevorderen, door, gebruik makend van de voorstellen der Verenigde Staten van Amerika, zich te vergewissen van de bedoelingen welke Duitsland koestert tegenover ons vaderland, en door – als waarborg voor de toekomst – aan te sturen op een wereldbond van staten tot instandhouding van het recht en de vrede, naar de geest van president Wilson’s nota.

Daarop dringt het Vlaamse volk in de eerste plaats aan.

Het recht zou ook in België niet hersteld zijn, indien deze vrede niet tevens waarborg voor de toekomst gaf aan de Vlaamse Belgen. Immers het Vlaamse volk wordt met zedelijke en economische ondergang bedreigd, door het feit dat het niet in eigen taal bestuurd en onderwezen wordt. Een zo onnatuurlijke toestand zou, in het herstellende België, een voortdurende aanleiding tot twist en tweedracht blijken voor een duurzame vrede.

Het Vlaamse volk, dat voor de verdediging van het gemeenschappelijke vaderland België, tegen de vijand van buiten

zulke grote offers aan goed en bloed heeft gebracht, ziet zich daarnaast gedwongen, zich binnen zijn eigen landgrenzen, te verweren voor eigen taal en recht.

Dat een dergelijk nationaal belang onafscheidbaar is van het internationaal belang wordt algemeen erkend en ook in de nota van president Wilson vooropgesteld.

Een herstel van de staat België, naar het oude regime dat de achteruitstelling van Vlaanderen insluit, kan dus niet overeenkomen met het nieuwe geweten der mensheid dat autonomie eist voor alle cultureel-zelfstandige nationaliteiten.

Daarom spreken ondergetekende Vlaamse Belgen namens het "Nationaal Vlaams Comité" tijdelijk gevestigd in Holland, eerbiedig de verwachting uit, dat spoedig herstel van het volstrekt onafhankelijk en geheel neutraal koninkrijk België zal gepaard gaan met de volledige erkenning der rechten en noden van het Vlaamse volk en dat de bevrijding uit het Duitse geweld ons volk niet opnieuw zou brengen onder de druk der verfransende elementen, die het tweetalige België in een Franse eentaligheid willen omzetten.

Tevens nemen zij deze gelegenheid te baat om uwe excellentie de verzekering te geven van hun gevoelens van oprechte vaderlandsliefde.

In Het Vlaamsche Nieuws betoogt professor dr. J. de Decker van de hogeschool te Gent, dat het lot van Vlaanderen in de handen der aanstaande vredesconferentie ligt en dat de Vlamingen het nu eens moeten worden over hun doel, anders lopen zij gevaar geslachtofferd te worden. Te lang reeds, zegt professor de Decker, wordt er onder de Vlamingen der verschillende schakeringen geredekaveld en geredetwist.

De redactie van Het Vlaamsche Nieuws had in haar nummer van 28 december een Vlaams strijdprogramma uiteengezet. Een der punten daarvan is zelfbestuur voor Vlaanderen. Naar aanleiding daarvan zegt professor de Decker:

Is het een omweg, waarde redactie, wanneer ge spreekt van zelfbestuur? Ge zegt weliswaar: volledig doorgevoerd zelfbestuur. Maar zullen alle bewuste Vlamingen zich rond deze formule scharen? Daarop komt het aan. Een formule moeten we vinden, een eenvoudige en klare formule, die geen misverstand kan teweeg brengen, die urbi et orbi moet bekend gemaakt worden, die de bezettende macht kan aanvaarden, vooraleer zij ons aan ons eigen lot overlaat en die onze vorst kan bijtreden, tot stevige verzoening van de beide door hem geregeerde volken. Zolang wij trouw zijn aan de vorst, zolang wij hem eerbiedig onze wensen overmaken, blijft elk verwijt van deloyaliteit eenvoudig kletspraat.

Wat is nu zelfbestuur? Is het bestuurlijke scheiding? Zo ja, dan zie ik een oneindige taalstrijd in het verschiet, meer ingewikkeld nog dan vroeger, een jammerlijk misdrijf der Fransgezinden om ons te foppen.

Professor de Decker wenst voor Vlaanderen meer dan zelfbestuur, hij wenst politieke zelfstandigheid voor Vlaanderen en Wallonië:

Wij willen, zo schrijft hij, in het Belgisch geheel ons eigen leven doorleven. We willen zo Vlaams worden als Denemarken Deens is.

Met enkel bestuurlijke scheiding, krijgen wij fataal een Fransgezinde wetgevende macht en Fransgezinde ministers, die ons zullen tergen, omdat wij nu eenmaal Germanen zijn.

Laat ons nog klaarder spreken en allen samen blijven voor politieke zelfstandigheid van Vlaanderen en Wallonië met federatieve staatsvorm.

Ik heb bij verschillende mensen uit het volk beproefd of die formule goed begrepen werd. De uitslag was zeer bevredigend. Men antwoordde: "Dat zou meebrengen: Vlaamse wetgevende kamers, Vlaamse ministers, Vlaams bestuur, alles Vlaams en uitsluitend Vlaams in Vlaanderen; alles uitsluitend Frans in Wallonië."

Is zulks niet het ideaal van Wallonië zelf? Dat de Walen eerlijk op die vraag antwoorden en zij zullen eenvoudig "ja" zeggen. Dit ook heb ik beproefd. Niemand zou het slachtoffer worden van dat systeem, tenzij de franskiljons in Vlaanderen. Maar zij zijn juist de ruziestokers in het Belgische huishouden; zij zijn het die het vaderland in gevaar brengen; het is door hen dat in België tot hiertoe zoveel tweedracht werd gezaaid; zij beletten de verwezenlijking van onze nationale leuze: "Eendracht maakt macht". Die rumoerige, revolutionaire minderheid moet nu eenmaal het onderspit delven tot heil van het gemenebest!

Indien de machtspreuk "Politieke zelfstandigheid van Vlaanderen en Wallonië nog niet genoeg is, dan moet men zoeken naar een betere uitdrukking van ons ideaal. Maar een geijkte machtspreuk moeten wij hebben, zonder uitstel, en al onze bladen en vlugschriften moeten dezelfde machtspreuk herhalen, altijd op dezelfde nagel slaande.

De Vlaamse kringen, korpsen, genootschappen, bonden, gilden, en wat nog meer, moeten zonder uitstel vergaderen, de vraag grondig onderzoeken en zich bij de magische formule aansluiten.

Wij zijn geen bedelaars. Onze wil moet overal verkondigd worden. De basis van westelijk Europa wordt geschokt. Vroegere banden worden

uiteengerukt. Maar leve de federatieve staatsvorm voor Vlaanderen en Wallonië!

18 januari 1917

De hogeschool te Gent – Van Zwitserse zijde.

Parijs, 17 januari. Het Journal de Genève schrijft: Ondanks de verwoede propaganda onder de Belgische studenten in de Duitse gevangenenkampen, aan wie de vrijheid beloofd wordt indien zij de leergangen aan de hogeschool te Gent willen gaan volgen; ondanks de verzekering aan de jonge Belgen gegeven, die de leeftijd hebben om de wapens te dragen, dat ze niet gedepoteerd zullen worden, indien ze zich laten inschrijven aan de Gentse universiteit, zijn er aan die hogeschool slechts 80 studenten, die de lessen volgen.

21 januari 1917

De Vlaamsche Gedachte, het weekblad onder leiding van L. Picard, schrijft:

In de laatste weken is er in de Vlaamse kringen en in de Vlaamsgezinde dagbladen, veel sprake van een op handen zijnde pacificatie tussen alle flaminganten van goede wil.

Eigenlijk is de vereniging reeds tot stand gekomen en in de harten heerst sinds lang de meest volkomen eensgezindheid onder alle actieve Vlaamsgezinden uit het bezette gebied.

Doch naar buiten gaat het nog niet makkelijk om als een eenheid op te treden: het verleden is nog te sterk in elk der verschillende groepen en groeperingen; de ene zijn immers Duitsgezind geweest en de andere vol bewondering voor het België van minister de Broqueville.

Dit verleden is het dat men nu wil doen vergeten door voortaan “de commun accord” alleen nog over Vlaanderen te spreken; alles wat verdeelt moet worden uitgerukt en alleen datgene wat allen verbinden kan, de liefde voor het Vlaamse land, zal nog worden aangeroerd.

Dit lijkt ons een zeer wijs besluit, waarvan de vruchtbaarheid weldra zal blijken.

Wat er nu nog nodig is om de pacificatie ook naar buiten te doen kennen is een gemeenschappelijke leuze en daarover wordt in Vlaanderen nu veel gediscuteerd. Men zou ons inziens echter ongelijk hebben het zich daarbij lastig te maken: een leuze moet slechts een leuze zijn, dit is te zeggen enkele vertrouwde woorden tot een krachtige zin samengesmeed waar niet veel inhoud dient in te zitten.

Prof. Dr. J. de Decker heeft naar het ons toeschijnt in die zin tot hiertoe het beste geproduceerd (Van zijn artikel hebben wij de vorige week melding gemaakt – Redactie N. R. C.). De leuze, die hij voorstelt “Zelfbestuur voor Vlaanderen en Wallonië met federatieve staatsvorm” zou men best kunnen aanvaarden.

In het Vlaamsche Nieuws doet J. Muyldermans de volgende oproeping:

Naar aanleiding van het schrijven van prof. Josué De Decker, van 20 december ll., waarin hij de noodzakelijkheid bepleit, om voor de vredesconferentie gereed te zijn, en vooral eensgezind, met een algemeen programma van nationaal Vlaamse eisen, wens ik aan te tonen dat één vaste formule door alle groepen aangenomen moet worden, dat ten spoedigste een Nationaal Vlaams Congres bijeengeroepen moet worden en dat de daar aangenomen eisen,

door afgevaardigden van dit congres bepleit zullen worden in de neutrale landen. Er moeten dan afgevaardigden gezonden worden naar Scandinavië, Amerika en Zwitserland om ginds in de pers de wensen van het Vlaamse volk bekend te maken.

Gedraald mag evenwel niet meer worden, dit moet ten snelste gebeuren.

Deze bijeenkomst zou reeds binnen 14 dagen moeten plaats hebben.

Daar moeten alle afdelingen van het A. N. V., de Landsbond, Nat. Vlaams Verbond, Davidsfonds, De Groeningerwachten, Jong Vlaanderen, Hogeschoolbond, Katholieke Vlaamse groeperingen en anderen bijeenkomen.

Ook de hogeschool moet toetreden, en door haar autoriteit onze eisen kracht verlenen.

Eens en voor goed moeten wij ons verenigen op een klaar concreet programma met zuiver geformuleerde eisen. Vooral geen vage leuzen. Onze toestand is de meest gevaarlijke van alle kleine nationaliteiten, omdat de Belgische zaak in deze oorlog gediend heeft als reclameleuze van een der strijdende partijen, en daardoor de aandacht van de wereld zo sterk op België is getrokken, dat men Vlaanderen niet ziet. We moeten de wereld zeggen dat een herstel van België in zijn vroegere vorm, dat status quo voor België, onmogelijk is voor ons.

In het België van voor de oorlog was geen levensmogelijkheid voor Vlaanderen. En juist deze levensmogelijkheid, neen levenszekerheid eisen wij op voor Vlaanderen in naam van het nationaliteitenprincipe.

De Toorts schrijft:

Na de grote vlucht uit België in de eerste maanden der bezetting, werden op verscheidene plaatsen in het buitenland Belgische onderwijsgestichten ingericht. Weldra heerste daar overal, evenals voorheen in België zelf, een grondige verfransing; op de meeste plaatsen was het “Belgisch” onderwijs al spoedig naar geest en taal niet meer van het Franse te onderscheiden.

Thans is te Londen het hele Belgische onderwijs doodeenvoudig toegevoegd aan het Franse regeringsonderwijs daar. “La section belge d’athénée, d’école moyenne et d’école primaire (à Londres) vient d’être annexée (sic) au Lycée Français.”

Wij danken deze grote vooruitgang aan de ijver van “Monsieur le Ministre Hymans”, die talrijke “entrevues” had met “Monsieur Bouveroux, délégué du ministre des sciences et des arts” en “Monsieur le proviseur Proumen”.

De diploma’s en bewijsschriften van het Lycée Français zullen geldig zijn in België en zelfs toegang verlenen tot de universiteiten. Alle moderne talen worden er verder onderwezen, zoals “L’Anglais, l’Italien et l’Allemand”. Het Vlaams echter nog niet; dat zal er, daar kan de lezer “vast” op rekenen, later wel bijkomen!

Wij vragen ons af, of die “annexatie” maar een voorloper is? ...

25 januari 1917

In België is hulde betoogd aan professor Borms. Uit naam van het hoofdbestuur van de hogeschoolbond heeft hem Leo Augusteyns, lid van de Belgische kamer, toegesproken. Wij vinden zijn rede in het Vlaamsche Nieuws en ontlene er een stuk aan:

“Wij eren in u vooral de koene voorman, wiens leidende en lichtende geest ons het eerste gewaarschuwd heeft toen de Godsvrede, die bij

de aanvang van de oorlog over partijen, standen en rassen in België werd uitgeroepen, schandelijk door de vijanden van het Vlaamse volk werd verbroken. Zoals ge het zeer welsprekend zegde in uw schone rede in de studentinnenbond Klimop, de 8^e april 1915, waren wij, Vlaamsgezinden, gedurende de eerste maanden vol vertrouwen in de toekomst van onze volkszaak, zeker als wij waren dat uit de offers van goed en bloed, door de Vlamingen gebracht ter verdediging van het vaderland, de erkenning van onze Vlaamse rechten zou voortspruiten.

“Onze jongens, zo dachten wij, zijn bezig met in bloedige letters de geschiedenis te schrijven: Tijl, de geest en Nele het hart van Vlaanderen, zingen aan de boorden van de IJzer de 7^e zang van het “Vlaamse epos”. Ongelukkiglijk werden wij in dit vertrouwen geschokt en door u opgeroepen om toch toe te zien en de wacht te houden op ons erf.

“Waar onze Vlaamsgezinde soldaten wonderen van dapperheid ten toon spreidden omwille van Vlaanderen, waar zij de dood tegemoet stormden omdat men zou zien wat een Vlaming kan, en stierven met onze vlag geklemd op hun borst, terwijl hun laatste hartenklop een zucht was voor hun aangebeden volk, daar lopen nu betaalde belagers van onze stam Europa rond om overal te gaan verkondigen dat wij Vlamingen niet voor meer vrijheid, niet voor meer gelijkheid, niet voor volledige erkenning van ons Vlaams recht hebben gestreden, maar wel omwille van het Latijnendom voor de zegepraal van de Franse cultuur.

“Terwijl een Maeterlinck zulks uitschreeuwde in de Scala te Milaan, zijn andere plichtvergeten landgenoten bezig met ons volksbestaan te ondermijnen in de vreemde pers. Weten zij niet, die gewetenloze vaderlanders, die als echte tafelschuimers een onbekommerd en veilig leven slijten in het buitenland, weten zij niet hoe zij het hart

doen bloeden van hen, welke ieder ogenblik van de dag hun jeugdig, zonnig leven veil hebben voor de geboortegrond.

“Ziedaar enkele van de roerende bewoordingen, waarmee ge ons hebt opgeroepen om het pand vrij te houden, waarvoor onze Vlaamse jongens strijden. De waarschuwing, die er door u in neergelegd werd, kreeg des te meer betekenis na de afstelling om hun Vlaamsgezindheid van dichter de Clercq en dr. Jacob en de vijandige houding van de Belgische regering tegenover de Vlamingen. Ook was de invloed, door u uitgeoefend, zo wonderbaar groot, dat de eed, bij die gelegenheid door u afgelegd, door duizenden bewuste Vlamingen is herhaald geworden, en ge gerust moogt zeggen, dat nu een heel leger achter u staat, waarop gerekend mag worden dat geen stukje van ons zuur gewonnen Vlaams recht ons zal ontfutseld worden en het niet zal rusten vooraleer Vlaanderen zal herleven in de ontplooiing van zijn volle kracht.”